

**AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT
STANDARTI**

**İlkin nəşr
2025**

**Küləş
Texniki şərtlər**

**Straw
Specifications**

**İstinad nömrəsi
AZS 2025**

©AZSTAND 2025

Bu standart "Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu" publik hüquqi şəxsin icazəsi olmadan tam və ya hissə-hissə yenidən çap oluna, çoxaldıla və yayıla bilməz

Elçin İsaqzadə küç., 7-ci köndələn

Qaynar xətt: +994125149308

Email: office@azstand.gov.a

©AZSTAND – Bütün hüquqlar qorunur

MÜQƏDDİMƏ

1. Standart Heyvandarlıq Elmi Tədqiqat İnstitutu tərəfindən işlənilib hazırlanmış və “Heyvandarlıq, quşçuluq, arıçılıq, baramaçılıq və yemçilik sahəsi”nin standartlaşdırılması üzrə Texniki Komitə (AZSTAND/TK 25) tərəfindən təqdim edilib.

2 “Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu” publik hüquqi şəxsin _____ sayılı “___” _____ 2025-ci il tarixli qərarı ilə TƏSDİQ EDİLMİŞDİR.

3. Qüvvəyə minmə tarixi “_____” _____ 2025-ci il.

4. İlk dəfə tətbiq edilir.

5. Dövlət standartında müəyyən edilən tələblərin beynəlxalq standartlara, norma, qayda və tövsiyələrə və digər dövlətlərin müvafiq mütərəqqi milli standartlarına, elm, texnika və texnologiyanın müasir nailiyyətlərinə əsaslanmasını müəyyən etmək üçün standartın ilkin yoxlama müddəti 2028-ci il, dövrü yoxlama müddəti 3 ildir.

MÜNDƏRİCAT

1. Tətbiq sahəsi.....	6
2. Normativ istinadlar.....	6
3. Texniki tələblər	6
5. Qəbul qaydaları və sınaq metodları.....	8
6. Qablaşdırma, daşınma və saxlanma	9
7. Əlavə A	10
8. Biblioqrafiya.....	11

**Küləş
Texniki şərtlər**

**Straw
Specifications**

Tətbiq edilmə tarixi “___” _____ 2025-ci il

1. Tətbiq sahəsi

Bu standart dənli, paxlalı bitkilərin küləsinə, yem məqsədləri, heyvanlar üçün döşənək materialı, kənd təsərrüfatı məhsullarının qablaşdırılması üçün istifadə edilən küləşə şamil edilir.

2. Normativ istinadlar

Bu standartda aşağıdakı normativ standartlara istinad edilmişdir:

РСТ 384-83. Солома зерновых, крупяных, зернобобовых культур и трав.

Технические условия.

ГОСТ-4808-75. Сено. Технические условия.

ГОСТ-3282-74. Проволока стальная низкоуглеродистая общего назначения.

Технические условия.

ГОСТ -17308-71. Шпагат из лубяных волокон. Технические условия.

3. Texniki tələblər

3.1. Dənli, paxlalı bitkilərin küləşi, yem məqsədləri, heyvanlar üçün döşənək materialı, kənd təsərrüfatı məhsullarının qablaşdırılması üçün istifadə edilən küləş bu standartın tələblərinə cavab verməlidir.

3.2. Küləş görünüşünə və təyinatına görə cədvəl 1-də göstəriləndiyi kimi 2 qrupa bölünür.

Cədvəl 1

Qrup	Görünüşü	Təyinatı
Birinci	Payızlıq və yazlıq arpa küləşi Vələmir, darı, paxla bitkilərinin küləşi	Yem üçün
İkinci	Yazlıq və payızlıq buğda küləşi Düyü, payızlıq çovdar küləşi	Yem üçün Döşənək materialı Qablaşdırma üçün

3.3. Dənli, paxlalı bitki küləşinin, yem məqsədləri, heyvanlar üçün döşənək materialı, kənd təsərrüfatı məhsullarının qablaşdırılması üçün istifadə edilən küləşin keyfiyyət göstəriciləri cədvəl 2-də qeyd olunan tələblərə cavab verməlidir.

Cədvəl 2.

Keyfiyyət göstəriciləri	Birinci qrup	İkinci qrup
Xarici görünüşü	Buğda, arpa və vələmir küləşi sarı və ya açıq sarı rəngdə Darı küləsi yaşıl rəngdən boz rəngədək Paxlalı bitkilərin küləşi sarı və ya açıq sarı rəngə Düyü küləşi ağ, krem, açıq qəhvəyi, yaşıl və tünd yaşıl rəngdə Çovdar küləşi təbii qızılı rəngdə	Bütün növ küləşlər sarı və ya açıq sarı rəngdə
Iyi	Təzə, küləşə uyğun iyli olmalı, çürüməmiş, neft məhsullarının herbisid, pestisid və digər kənar iyi olmamalıdır.	

3.4. Tələblərdən kənarlaşmaya yol veriləcək hədd 3-cü cədvəldə göstərilən kimi olmalıdır.

Cədvəl 3

Keyfiyyət göstəriciləri	Birinci qrup	İkinci qrup
Tərkibində sümbülün və püfənin miqdarı	Hədd qoyulmur	Yem küləşi üçün hədd qoyulmayı. Döşənək materialı, qablaşdırılması üçün istifadə edilən küləşin ümumi kütləsinin 12%-i qədər.
Nəmlik	15%-dən çox olmayaraq; 1 oktyabrdan 1 aprelədək nəmliyin 22 % -dək artmasına yol verilir.	
Tərkibində zərərli və zəhərli otların miqdarı	Ümumi kütlədə 1%-dən çox olmamalı; yem küləşində zərərli və zəhərli otların olmasına yol verilmir.	
Kənar qarışıqların miqdarı	Ümumi kütlədə 2 % -dən çox olmamalı	Ümumi kütlədə 4 % -dən çox olmamalı
	Yem küləşində və qablaşdırma üçün nəzərdə tutulmuş küləşdə peyin və torpaq qarışığının olmasına yol verilmir	

4. Qəbul qaydaları və sınaq metodları

4.1. Küləş qəbul edilən zaman bu standartın tələblərinə uyğun olaraq yoxlanılmalıdır.

4.2. Preslənmiş və preslənməmiş küləşin təhvilə partiyalarla həyata keçirilir.

4.3. Küləşin keyfiyyətini yoxlamaq üçün partiyalardan orta nümunə götürülür.

4.4. Preslənməmiş küləşdən ən azı 10 müxtəlif yerdən hər 15 tondan 5 kq hesab ilə orta nümunə götürülür.

4.5. Preslənmiş küləşdən orta nümunə ümumi yığılmış kipin ən az 1 %-dən, az partiya üçün nümunə isə hər 10 kiptən bir götürülür.

4.6. Vaqonlara yükləmə zamanı nümunə hər vaqondan və ya platformadan ayrıca ən az 5 kq götürülür.

4.7. Anbarlarda və ya başqa yığım yerlərinə baxış zamanı nümunə götürmək üçün hər 15 ton kütlədən 5 kq nümunə götürülür.

4.8. Nəmliyin təyini **ГОСТ-4808-75** standartına əsasən aparılaraq orta nümunə müxtəlif hissələrindən 100 q götürülərək qarışdırılır və ağzı kip bağlanan metal və ya şüşə balona qoyulur. Həmin nümunədən çəkmək üçün 30 q götürülür və 5 mm ölçüdə qayçı ilə doğranır. Doğranmış küləş hər biri 5 q olmaqla 3 nümunə əvvəlcədən çəkilmiş quruducu stəkana tökülür. Nümunələr və stəkanlar 0,01 q dəqiqliyi ilə elektron tərəzidə çəkilir.

Doğranmış küləş nümunəsi qurutma şkafinda 130 °C ($\pm 2^{\circ}$) temperaturda 40 dəqiqə ərzində qurudulur. Küləşin nəmliyi çəki kütləsinə görə faizlə ifadə olunmaqla bu düsturla hesablanır.

$$B = \frac{(a - b) \times 100}{a}$$

Burada, B – küləşin nəmliyi; a-qurutmadan əvvəlki çəki; b-qurutmadan sonrakı çəkidir.

4.9. Küləşin iyi **ГОСТ – 4808-75** standartına əsasən orqanoleptik aparılır. Bunun üçün 40-50 q küləş nümunəsi götürülərək 0,5 l-lik şüşə balona tökülür və üzərinə qaynar su əlavə edilir. 2-3 dəqiqədən sonra yoxlama aparılır. Bu üsulla küləşin iyini asanlıqla təyin etmək olur.

4.10. Küləşin rəngi orqanoleptik təyin olunur. Bunun üçün tayanın 10 yerindən (15 ton kütlədən) kiplərin daxili qatından hər nümunə 500 q olmaqla götürülərək baxılır.

4.11. Küləşin kiflənməsi, çürüməsi, yanması, donması daxili qatdan götürülmüş nümunədə 4.10 bənddə göstərilən qaydada təyin olunur.

4.12. Küləşin tərkibində zərərli və zəhərli ot qarışığını müəyyən etmək üçün 500 q nümunə götürülərək aşağıdakı fraksiyalara ayrılır:

Saman və kənar otlar;

Zərərli və zəhərli otlar;

Kənar qarışıqlar.

Ayrıca fraksiyanın kütləsi % hesabı ilə ümumi çəki payına görə hesablanır.

5. Qablaşdırma, daşınma və saxlama

5.1. Küləş preslənmiş və ya preslənmemiş kip və rulon halında ola bilər. Preslənməsindən asılı olaraq kiplərin kütləsi 15-20 kq uzunluğu 90 sm, eni 50 sm, hündürlüyü isə 35 sm olmalıdır (**Əlavə 1-də şəkil 1**).

5.2. Küləş kipləri **ГОСТ- 3282-74** standartın tələbinə uyğun diametri 1,6-2,0 mm olan yumşaq məftillə və ya **ГОСТ -17308-71** standartın tələbinə uyğun kəndirlə bağlana bilər. Yem üçün istehsal olunan küləş kəndirlə bağlanır.

5.3. Küləş rulon halda 150 kq kütlədə presləne bilər. Rulonun diametri 1,2 m, uzunluğu isə 1,2 m olmalıdır (**Əlavə 2-də şəkil 2**).

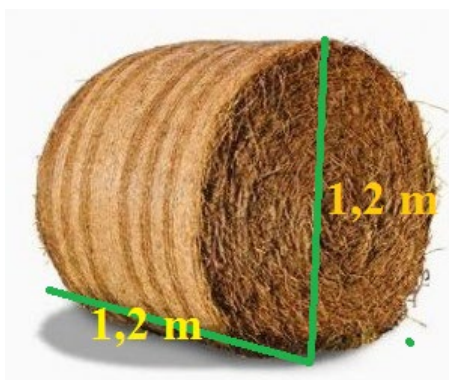
5.4. Küləş yüklərin daşınması qaydalarına cavab verən bütün nəqliyyat vasitələrində daşına bilər. Kip və rulon halında küləş taya şəkilində yığılır.

Əlavə A

Əlavə A 1. Şəkil 1. Kipin standart ölçüləri

Əlavə A 2. Şəkil 2. Rulonun standart ölçüləri

Əlavə A 3. Küləşin kimyəvi tərkibi və qidalılıq dəyəri cədvəl 4 və cədvəl 5-də verildiyi kimidir [1].

Cədvəl 4. Küləşin kimyəvi tərkibi

Küləş	Kimyəvi tərkibi, %					
	Su	Protein	Yağ	Sellüloza	Azotsuz ekstraktiv maddələr	Kül
Arpa	17,0	4,9	1,9	33,1	35,9	7,2
Vələmir	16,7	4,0	1,7	33,0	38,6	6,0
Buğda	15,5	4,8	1,5	34,4	37,9	5,9
Darı	15,1	3,8	1,7	37,4	37,2	4,8
Düyü	16,0	4,3	1,6	32,5	33,0	12,6
Paxla bitkisi	15,6	7,4	1,7	33,0	37,9	5,0

Cədvəl 5. Küləşin qidalılıq dəyəri

Küləş	Kimyəvi tərkibi, %				1 kq-da vardır		
	Protein	Yağ	Sellüloza	Azotsuz ekstraktiv maddələr	Enerji yem vahidi	Mübadilə enerjisi, MC	Həzmə gedən protein, q
Arpa	27	39	54	53	0,57	5,71	12,7
Vələmir	43	32	53	46	0,54	5,38	14,8
Buğda	23	31	50	37	0,49	4,91	9,3
Darı	23	36	55	39	0,53	5,33	8,7
Düyü	28	39	59	40	0,53	5,28	12,0
Paxla bitkisi	48	44	38	55	0,57	5,66	35,5

Əlavə A 4. Heyvanların yemləndirilməsində küləşdən istifadə normaları.

4.1. İribuynuzlu heyvanlarda gün ərzində 100 kq canlı kütləyə 1,2 kq hesabı ilə, atlarda 100 kq canlı kütləyə 0,5 kq, xırdabuynuzlu heyvanlarda isə 100 kq canlı kütləyə 1 kq küləşin verilməsi norma hesab edilir.

4.2. Heyvanların yemləndirilməsi zamanı istifadə olunan küləşin 1 kq-da quru maddənin miqdarı 850 q olmalıdır. Ümumi nəmlik göstəriciləri cədvəl 3-də göstərilmişdir [2].

Bibliografiya

- [1] И.С.Шумилина. Состав и питательность кормов. Справочник. М.: Агропромиздат, 1986, 303 с.
- [2] А.Н.Лазаревич, А.П.Леснов. Солома в рационах сельскохозяйственных животных. Красноярск.; Красноярский НИИЖ, 2016, 90 с.

UOT 633.584.1

Açar sözlər: Arpa küləşi, buğda küləşi, vələmir, darı, qarabaşaq, paxla bitkilərinin küləşi, nəmlik göstəriciləri, daşınma, qablaşdırma, saxlanma, sınaq metodları

Rəsmi nəşr
 “Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu”
 publik hüquqi şəxs
AZS 2025

Küləş
Texniki şərtlər